

Исследование особенностей налогообложения операций с ценными бумагами и оценка налогового потенциала данной отрасли являются чрезвычайно актуальными, поскольку, с одной стороны, данная область деятельности потенциально может генерировать значительную прибыль для участников, которая должна надлежащим образом облагаться налогами, но, с другой стороны, в Украине должны быть созданы условия для повышения инвестиционной привлекательности отечественных ценных бумаг.

Ключевые слова: рынок ценных бумаг, операции с ценными бумагами, налоги, налоговый потенциал.

Proskura K.P. Tax Potential of Securities Market in Ukraine

The status and prospects of development of securities market in Ukraine are analyzed. Some features of the taxation of operations with securities are studied. The tax potential of this sector of economic activity is assessed. The investigation of taxation features of operations with securities and assessment of the tax potential of this sector are extremely important because on the one hand this area of activity has the potential to generate significant profits for the participants and the profits must be properly taxed, but on the other hand favourable terms for increasing the investment attractiveness of the domestic securities should be created in Ukraine.

Keywords: securities market, operations with securities, taxes, tax potential.

УДК 657.01

*Проф. М.В. Корягін, д-р екон. наук;
ст. викл. Ф.Ф. Макарук – Львівська КА*

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ФОРМУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ РИНКІВ

Досліджено особливості та основні завдання організації обліку формування результатів діяльності ринків. Визначено основні посадові обов'язки головного бухгалтера ринків. Встановлено значення процесу формування облікової політики для облікового відображення витрат, доходів і результатів діяльності ринків. Виокремлено недоліки діючої облікової політики ринків. Досліджено особливості складання графіка документообігу на ринках. Відображено організацію обліку результатів діяльності ринків у вигляді економічної моделі, складовими частинами якої є первинна та підсумкова інформація, що формується у системі бухгалтерського обліку ринків.

Ключові слова: результати діяльності, ринки, головний бухгалтер, облікова політика, план рахунків, модель.

Вступ. В управлінні діяльністю підприємства важливе місце належить його обліковому забезпеченню, що потребує належної організації обліку. Дієва система обліку продукує потрібний обсяг інформації, необхідної управлінцям. Так, С.А. Думлер стверджував, що дані обліку обіймають 78,5 % від загального обсягу інформації про підприємство [2]. При цьому облікова робота щодо організації, методики здійснення та узагальнення інформації про результати діяльності становить близько 40 %.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Організацію обліку результатів діяльності сучасні науковці визначають по-різному. В.П. Загородній та В.В. Сопко [10, с. 6] розглядають організацію бухгалтерського обліку результатів діяльності у широкому та вузькому розумінні відповідно як "організацію обліку як системи" або "організацію його функціонування (управління ним) у просторі та часі". На думку Л.А. Костецької, А.М. Кузьмінського, Т.А. Миланіч, В.К. Савич, Л.П. Скотнікової та О.О. Солодовнік [1, с. 4; 6, с. 80; 5, с. 79],

організація бухгалтерського обліку результатів діяльності – це система методів, способів (заходів) та засобів, які забезпечують оптимальне функціонування обліку та подальший розвиток відповідно до поставленої мети. В.Г. Лінник та М.В. Кужельний [5, с. 302] під раціональною організацією обліку результатів діяльності розуміють систему заходів, які забезпечують найефективніше виконання функцій бухгалтерського обліку.

Постановка завдання – визначення особливостей організації обліку формування результатів діяльності ринків.

Результати досліджень. Основною проблемою обліку результатів діяльності ринків в Україні, з метою їх ефективного управління, є проблема повноти та своєчасності їх відображення в системі обліку, тобто облік витрат, доходів і фінансових результатів. На цей час більшість вітчизняних підприємств відображають доходи і витрати не повністю. Так, рівень не відображення доходів знаходиться в діапазоні 30-70 %, а витрат – 10-50 %, тобто витрати відображають повніше, ніж доходи. Це пов'язано з тим, що витрати важче приховувати, їх легше проконтролювати, ніж доходи, а також це дає змогу занизити "реальний" результат діяльності підприємства [4, с. 86-87]. Інфраструктурний характер операційної діяльності ринків впливає на формування їх результатів, які визначаються шляхом порівняння доходів і відповідних їм витрат. Тому сьогодні важливого значення та актуальності набула проблема обліку результатів діяльності ринків, з метою їх ефективного управління.

Особливість організації обліку результатів діяльності ринків полягає в тому, що він прямо пов'язаний з джерелом інформації, а саме господарськими операціями. Завдяки цьому в економічній літературі склалася така думка, що облік результатів діяльності – це підсумкова база формування всієї системи обліку. Тому вимоги до оперативності, аналітичності, економічності, розгорнутості та достовірності обліку мають реалізовуватися на стадії обліку результатів діяльності. На нашу думку, організація результатів діяльності ринку – це надання повної, достовірної інформації про доходи, витрати, прибутки (збитки) підприємства за звітний період, що є основою для аналізу та прийняття управлінських рішень.

Питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його керівника, відповідно до законодавства та установчих документів. Керівник, з огляду на організаційну побудову, самостійно обирає форми його організації для забезпечення ведення бухгалтерського обліку, а саме: введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером; користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого підприємцем; ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою; самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності. З практичної діяльності ринків відомо, що ведення бухгалтерського обліку здійснюється введенням до штату ринків посади бухгалтера, проте враховуючи наявність кількох центрів відповідальності ринків, вважаємо необхідним залучення безпосередньо бухгалтерів для кожного із виокремлених центрів відповідальності.

Обов'язки головного бухгалтера ринків полягають:

- у забезпеченні дотримання на ринках визначених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені терміни фінансової звітності;
- в організації внутрішнього контролю за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;
- в участі в оформленні матеріалів, пов'язаних з недостачею та відшкодуванням витрат, крадіжки і псування активів ринків;
- у забезпеченні перевірки стану бухгалтерського обліку за центрами відповідальності ринків.

Тому ефективно розроблена та функціональна організаційна структура бухгалтерії формує інформацію для керівника (власника) підприємства, управлінського персоналу. При цьому вищий управлінський персонал має здійснювати постійний контроль за діючою організаційною структурою бухгалтерії та своєчасно вносити в неї відповідні зміни для забезпечення формування достовірної інформаційної системи останньою. Дослідження організаційної структури бухгалтерії необхідне для тільки для виявлення її складових частин, але й для розроблення посадової інструкції бухгалтерів. У сучасних умовах господарювання роль бухгалтерів на підприємствах постійно зростає, оскільки розширюється перелік їх функцій.

З облікових працівників, які займаються рознесенням даних первинних документів на рахунки бухгалтерського обліку для складання звітності, вони поступово перетворюються на "радники" керівника практично за всіма питаннями діяльності підприємства. Для виконання поставлених завдань важливим є розмежування результатів діяльності для різних цілей. Так, Я.В. Лебедзевич доводить, що результати діяльності підприємств потрібно визначати в такому напрямку:

- результат діяльності для загального кола зовнішніх користувачів інформації, що знаходить своє відображення у відкритій звітності;
- результат діяльності з виведенням його в розрізі підрозділів, видів послуг і призначений для цілей управління підприємством;
- результат діяльності, визначений для цілей оподаткування [7].

Чітке розмежування результатів за видами послуг підприємства, як зазначає О.В. Гаращенко, має принципове значення для оцінювання фінансово-господарської діяльності підприємства. Використання методики розподілу результатів діяльності у розрізі послуг є перспективним напрямом розвитку системи обліку, оскільки дасть змогу отримувати оперативну інформацію про результативність діяльності підприємства в розрізі послуг [3, с. 19].

За результатами аналізу фінансової діяльності ТОВ "Шувар", встановлено, що у 2014 р. дохід від реалізації товарів, робіт, послуг становив 24379 тис. грн, що на 891 тис. грн більше, ніж у 2013 р. У структурі отриманих доходів близько 60 % (14627,40 тис. грн) становить дохід від отриманих послуг, зокрема: передпродажна підготовка – 2925,48 тис. грн; відповідальне зберігання – 1036,59 тис. грн; оренда – 4814,37 тис. грн; інші послуги – 5850,96 тис. грн, зокрема: бронювання торговельних місць – 1755,29 тис. грн; прокат торговельного обладнання – 1867,30 тис. грн; транспортні послуги – 1249,96 тис. грн; супутні

послуги (розрубвання і зважування м'яса, ветеринарно-санітарний огляд) – 978,41 тис. грн.

Велике значення для облікового відображення витрат, доходів і результатів діяльності ринків має процес формування облікової політики, під час якого обґрунтовується вибір: того чи іншого методу обліку окремих об'єктів, які пов'язані з витратами і доходами; методів калькулювання та обліку витрат. А вже "держава встановлює лише єдині правові та методичні основи організації ведення, надаючи право господарюючим суб'єктам самостійно формувати облікову систему, що відповідає умовам їх функціонування шляхом вибору та обґрунтування способів ведення обліку первинного спостереження, вартісного виміру, поточного групування і підсумкового узагальнення фактів господарської діяльності" [11].

На сучасному етапі господарювання питання облікової політики на ринках розглядають на недостатньому рівні, і як наслідок, практичні проблеми щодо її організації в наукових джерелах висвітлено частково. Результати дослідження підтверджують, що на досліджуваних підприємствах спостерігається формальний підхід до формування облікової політики, який зводиться лише до складання фінансової звітності відповідно до загальних вимог П (С) БО та зовнішніх користувачів. На таку ситуацію впливає не лише відсутність достатнього практичного досвіду управління в ринкових умовах, а також недостатність законодавчого регулювання даного питання.

З практики діяльності досліджуваних підприємств до недоліків облікової політики можна віднести: питання організації обліку окремих об'єктів наведені не у повному обсязі або взагалі не висвітлено, відсутність методики управлінського обліку, відсутність робочого плану рахунків і графіка документообігу. Усунення перерахованих вище недоліків з питань організації облікової політики на ринках, на наш погляд, сприятиме ефективності обліку й прийняттю правильних рішень користувачами бухгалтерської інформації.

Процес формування облікової політики на ринках є складним управлінським процесом, адже облікова політика виступає вагомим інструментом в економічному управлінні такими результативними показниками як прибуток підприємства, а також на її основі формується інформаційна база прийняття управлінських рішень. Важливим кроком у формуванні облікової політики є вибір форми бухгалтерського обліку. Під формою бухгалтерського обліку розуміють "систему реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них" (ст. 8.5 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні") [8].

Сьогодні в Україні фактично ручні форми обліку (меморіально-ордерна; журнально-ордерна; журнал-головна; спрощена форма обліку) втратили свою актуальність, тому усі наявні дослідження щодо застосування форми обліку на ринках мають теоретико-методичний характер. Тому в обліковій політиці ринків, під час розроблення первинних, зведених облікових документів, управлінської звітності, графіка документообігу необхідно враховувати принципи автоматизації облікового процесу, які передбачають автоматизовану форму обліку. Поряд із наказом про облікову політику як одним із важливих елементів орга-

нізації обліку формування результатів діяльності ринків важливе значення приділяється графіку документообігу, обов'язковість ведення якого передбачено у Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [8].

Одними з найважливіших методичних і практичних питань організації обліку результатів діяльності є і, що пов'язані з підготовкою робочого Плану рахунків, які дають змогу уникнути складнощів, пов'язаних з розширенням діяльності ринків, збільшенням обсягу наданих послуг, врахувати вимоги національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, представляють значне поле для фінансового аналізу обліково-звітної інформації підприємства. Робочий план рахунків бухгалтерського обліку ринків формується самостійно, з орієнтацією на загальноприйняті принципи побудови Плану рахунків бухгалтерського обліку:

- гнучкість Плану рахунків бухгалтерського обліку – здатність його адаптації під мінливі умови діяльності ринків, нові завдання та об'єкти обліку;
- визначення користувачів обліково-звітної інформації підприємства та їх потреб в аналізі такої інформації;
- зручність побудови звітності на основі робочого плану рахунків, облік можливих змін у форматах фінансової та управлінської звітності, з урахуванням організаційних особливостей, а також вимог до підготовки основних форм фінансової звітності та приміток до неї.

Важливу частину в підготовці робочого Плану рахунків бухгалтерського обліку представляє меппінг (з англ. mapping – перетворення даних) рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань. Меппінг – це перетворення даних рахунків бухгалтерського обліку згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій на субрахунки бухгалтерського обліку ринків за певними правилами.

Інформаційним продуктом результатів діяльності ринків, що забезпечує користувачам можливість прийняття адекватних управлінських рішень, є звітність. Сучасна система звітності, що формується на ринках, має низку недоліків. По-перше, вона не забезпечує наявності достатньо оперативної інформації для управлінців різного ієрархічного рівня. По-друге, традиційна система звітності є складною з погляду менеджерів, які здебільшого є спеціалістами-технологами. Вона не піддається безпосередній інтерпретації під час обґрунтування управлінських рішень.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Враховуючи значення моделювання у сучасних умовах господарювання, вважаємо за доцільне відобразити організацію обліку результатів діяльності у вигляді такої моделі (рис.).

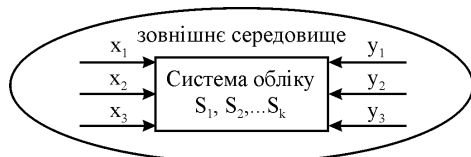

Рис. Модель організації бухгалтерського обліку результатів діяльності

На вході в систему організації бухгалтерського обліку (x_1, x_2, \dots, x_m) показується первинна інформація (принципи ведення бухгалтерського обліку, первинні документи, графік документообігу та ін.), які формуються на початковому етапі організації бухгалтерського обліку, а на виході – підсумкова інформація (y_1, y_2, \dots, y_n).

На вході в систему і виході з неї може бути досить велика номенклатура первинної і підсумкової інформації, тому спостерігач (бухгалтерія) бере до уваги тільки ті елементи, які мають істотне значення для поставленої мети перед даною системою спостереження. Неістотні елементи ігноруються або враховуються як інформаційні доповнення. Система характеризується також різним параметрами внутрішньої організації та стану, одні з яких є істотними (враховуються), а інші неістотними (не враховуються). Якщо стан входів, виходів і параметрів системи зафіксовані в деякий момент часу t , то можемо записати три вектори, які характеризують систему:

- вектор стану первинних документів $X_t=(x_1, x_2, \dots, x_m) t$;
- вектор стану підсумкових даних $Y_t=(y_1, y_2, \dots, y_n) t$;
- вектор стану системи організації бухгалтерського обліку $S_t=(s_1, s_2, \dots, s_k) t$.

Література

1. Савич В.К. Бухгалтерський облік : навч. посібн. / В.К. Савич, Л.А. Костецька. – К. : Вид-во "Центр навч. літ-ри", 2004. – 272 с.
2. Валуев Б.И. Проблемы развития учета в промышленности / Б.И. Валуев. – М. : Изд-во "Финансы и статистика", 1984. – 215 с.
3. Гаращенко О.В. Историчний розвиток і формування поглядів щодо бухгалтерського обліку фінансових результатів, їх зв'язок із сучасністю / О.В. Гаращенко // Вісник Українського державного університету водного господарства та природокористування : зб. наук. праць. – Сер.: Економіка. – Рівне : Вид-во УДУВГП, 2003. – Вип. 3(22). – С. 9-16.
4. Дерій В.А. Витрати і доходи підприємств у системі обліку та контролю : монографія / В.А. Дерій. – Тернопіль : Вид-во "Економічна думка", 2009. – 272 с.
5. Кузьельний М.В. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / М.В. Кузьельний, В.Г. Лінник. – К. : Вид-во КНЕУ, 2001. – 334 с.
6. Кузьмінський А.М. Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : підручник / за ред. А.М. Кузьмінського. – К. : Вид-во "Вища шк.", 1993. – 223 с.
7. Лебедзевич Я.В. Вплив облікової політики підприємства на доходи і результати діяльності / Я.В. Лебедзевич // Вісник Житомирського інженерно-технологічного ін-ту. – Сер.: Економічні науки. – 2001. – № 15. – С. 155-161.
8. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України 16.07.1999 р., № 996-XIV. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
9. Скотнікова Л.П. Бухгалтерський облік і фінансова звітність на підприємстві : навч.-метод. посібн. / Л.П. Скотнікова, Т.А. Миланич, О.О. Солодовнік. – Харків : Вид-во "Инжек", 2003. – 328 с.
10. Сопко В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підручник / В. Сопко, В. Завгородній. – К. : Вид-во КНЕУ, 2000. – 260 с.
11. Шакина О.В. Проблемы формирования учетной политики потребительского общества на материалах Янгиковского райпо / О.В. Шакина, Т.В. Федосенко // Молодежь и кооперация – 2005 : тез. докл. XXIX итог. студ. науч. конф. – Чебоксары : Изд-во "Русика", 2005. – С. 352-353.

Корягин М.В., Макарук Ф.Ф. Организация учета формирования результатов деятельности рынков

Исследованы особенности и основные задачи организации учета формирования результатов деятельности рынков. Определены основные должностные обязанности главного бухгалтера рынков. Установлено значение процесса формирования учетной политики с целью учетного отражения расходов, доходов и результатов деятельности

рынков. Выделены недостатки действующей учетной политики рынков. Исследованы особенности составления графика документооборота на рынках. Отражена организация учета результатов деятельности рынков в виде экономической модели, составляющими которой является первичная и итоговая информация, которая формируется в системе бухгалтерского учета рынков.

Ключевые слова: результаты деятельности, рынки, главный бухгалтер, учетная политика, план счетов, модель.

Koryagin M.V., Makaruk F.F. Organizing of Accounting of Marketing Activities Outcomes Formation

The features and the basic tasks of organizing of accounting of marketing activities formation are researched. The main duties of the chief accountant of markets are identified. The process formation of accounting policy is set to display expenses, income and financial results of markets. The shortcomings of the current accounting policy of markets are determined. The features of scheduling workflow of markets are studied. The organizing of accounting financial results of markets in the form of an economic model, which consists of the primary and final information of the accounting system of market, is displayed.

Keywords: performance, markets, chief accountant, accounting policy, chart of accounts, model.

УДК 336.71.078.3:005

Доц. І.П. Андрушків, канд. екон. наук;
аспір. Б.М. Мушинський – Львівська КА

**РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ У БАНКУ ЗА РЕКОМЕНДАЦІЯМИ
БАЗЕЛЬСЬКОГО КОМІТЕТУ З ПИТАНЬ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ**

Розглянуто принципи побудови системи ризик-менеджменту в банку, вимоги щодо нормативного регулювання та показників адекватності. Висвітлено основні принципи банківського регулювання згідно з рекомендаціями Базельського комітету з банківського нагляду. Проаналізовано потребу побудови якісного напрямку управління ризиками в банку.

Досліджено методи оцінювання ризиків та елементи управління, які дають змогу кількісно оцінити схильність до ризику (профіль ризику) конкретного банку. Визначено основні типи ризиків, з якими працює кожен банк та які потрібно визначити та оцінити. Ідентифіковано елементи управління ризиками в організації та їхні шляхи вдосконалення. Зроблено висновки про те, що в період посилення економічних проблем, спаду економіки загалом – питання якісного ризику менеджменту постає особливо гостро. У такі періоди активи банку переважно втрачають якість, і це показує ефективна система ризик-менеджменту чи навпаки.

Ключові слова: ризик-менеджмент, Базель, ринковий ризик, кредитний ризик, регуляторна діяльність, операційний ризик, комплаєнс, LCR, NSFR.

Постановка проблеми. Банківська справа, як і будь-яка інша діяльність, має певні ризики. Якщо на виробничих підприємствах чи компаніях, які надають споживчі послуги, ризик-менеджменту надають не надто велику роль, то для банків і кредитних організацій – це є одним з ключових елементів управління. Одночасно зі здійсненням господарської діяльності кредитні установи беруть на себе масу ризиків, реалізація яких може призвести до фінансових втрат, репутаційних втрат або й зовсім до ліквідації установи. Відповідно, керівництво банку має запровадити правильну політику щодо оцінювання цих ризиків і системи прийняття, передачі чи управління такими ризиками.

Основним принципом звичайно залишається порівняння отриманого доходу (вигоди) від здійснення тієї чи іншої діяльності до суми збитків, які також можуть бути. На основі такого принципу обирають подальші рішення: відмовитись від ризикового виду діяльності (послуги), застрахувати ризики (за змогу), прийняти ризики.

Однією з основних організацій, яка регулює діяльність банків у світі, є Базельський комітет з питань банківського нагляду. Комітет створено у 1974 р. центральними банками та органами нагляду держав G10. Основною діяльністю організації є розроблення нормативних актів, які надають рекомендації щодо адекватності капіталу, системи розрахунку та управління ризиками, відносин між наглядовими органами та банками, системи розкриття інформації, ризиків держав-контрагентів, методів нагляду, звітності, функцій органів управління, кредитування споріднених осіб та ризику концентрації й ін. Найважливішими документами, якими сьогодні регулюються практично всі банки у світі, є "Міжнародна конвергенція щодо вимірювання та вимог до капіталу" або Базель I (1988 р.), Базель II (2004 р.), Базель III (2010-2011 рр.).

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Питання управління ризиками в банку досліджували провідні економісти та фінансисти як іноземного рівня, так і державного, зокрема: Джон Грінлі [2], Хью Келлі [2], Марк Фогарті [2], Сунанда Дутта [2], Хосе А. Барайбар [2], О.С. Дмитрова [3], К.Г. Гончарова [3], О.В. Меренкова [3], П.П. Ковалев [4], О.В. Геєць [5], В.М. Домрачев [5], С.Л. Лондор [5] та ін.

Мета нашого дослідження – аналіз та виявлення основних принципів під час побудови якісної системи ризик-менеджменту в банку.

Виклад основного матеріалу. Основними принципами управління ризиками є ідентифікація ризиків, чітке структурування ризиків та визначення відповідальних підрозділів управління, визначення системи оцінювання кожного конкретного виду ризиків, визначення порогових нормативних показників, розроблення системи мінімізації або врегулювання конкретного ризику, запровадження регулярного розрахунку та звітності, впровадження заходів впливу з боку регулюючих органів. У Базелі I основну увагу приділяли кредитним ризикам, під них і було виділено показник адекватності капіталу (8 %), введено таке поняття як RWA – активи, зважені на ризик, решта капіталу покривав ринковий ризик [1].

Достатність капіталу (за національними стандартами – норматив N1) оцінюють як відношення капіталу, розрахованого відповідно до вимог Базеля, до активів, зважених на ризик. Активи, зважені на ризик, розраховують так:

$$RWA = 12,5 \cdot UL_0 \cdot EAD = 12,5 \cdot UL,$$

де: 12,5 – множник, що дорівнює оберненій величині мінімальної величини адекватності капіталу (8 % = 1/12,5); UL_0 – неочікувані (на одиницю EAD – exposure at default – вимоги під ризиком дефолту) втрати [1].

Проте з розвитком фінансової системи та змінами в економічному житті світу (а особливо фінансова криза) змусили розглянути інші види ризиків детальніше та змістовніше, а також ввести принципи регулювання.